

ЗАСОБИ, МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Іван Пасічник,

аспірант лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України, Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0005-0284-8720>

Ольга Грошовенко,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3251-5178>

Анотація. Однією з найважливіших умов підвищення якості професійної підготовки майбутніх медичних працівників є покращення відбору молоді. Сучасний фахівець може успішно виконати свої функції лише тоді, коли він має ґрунтовні теоретичні знання, що дозволяють йому успішно вирішувати на їх основі конкретні практичні завдання, безперервно підвищувати свою професійну майстерність, оновлювати та поповнювати свої знання. Отже студенти медичного коледжу мають бути озброєні новітніми досягненнями науки. При цьому організаційні форми, засоби, методи та прийоми навчання повинні сприяти глибокому, міцному оволодінню фундаментальними теоретичними знаннями та вміннями, застосовуванню їх на практиці.

Ключові слова: екологічна культура, екологічна підготовка, студент, медичний коледж, здоров'я людини

MEANS, METHODS AND TECHNIQUES OF ENVIRONMENTAL TRAINING OF MEDICAL COLLEGE STUDENTS

Ivan Pasichnyk,

graduate student of the laboratory of scientific and methodological support for training specialists in colleges and technical schools of the Institute of Professional Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Olga Groshovenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool and Elementary Education, Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

У нашій дослідницькій роботі встановлено, що більшість студентів демонструють байдуже ставлення до здоров'я, не замислюються про своє майбутнє, що свідчить про низьку їхню освіченість та вихованість. Анкетні дані студентів старших курсів свідчать про їх інтереси та перевагу благополуччю в житті, сім'ї, успішній кар'єрі, майбутній роботі, незалежному та забезпеченому матеріальному становищі, хорошому заробітку, самореалізації в престижній роботі. Ця обставина посилюється розвитком ринкових відносин економіки та життя нашої держави.

Престиж та масовість здорового способу життя серед студентів медичного коледжу є низькими. Проблема виховання здорової людини не має вирішального впливу на розбудову свідомості та психіки студентів. Мотиваційно-ціннісна орієнтація, визнання значущості здоров'я людини та їх власного здоров'я не знаходить підтримки у загальнотеоретичній, екологічній та медичній підготовці. Як наслідок – труднощі у викладанні теоретичних знань екології, відсутність екологічної грамотності студентів, переконаності у важливості збереження та зміцнення здоров'я, усвідомленої поведінки у реальному житті. Наприклад, у теоретичних матеріалах валеології акцент робиться на вивчення механізмів, що керують здоров'ям, профілактики можливих захворювань, раціонального харчування, ліквідації шкідливих звичок тощо. Питання ж стану довкілля життєдіяльності студентів та оточуючих людей залишаються незатребуваними.

Як відомо, концепція здорового способу життя спрямована на формування способів життєдіяльності людини, на її поведінку в реальному житті, зміцнення адаптивних можливостей її організму до навколишнього соціального та екологічного середовища. Ціннісний підхід до дослідження екологічної культури містить визнання її важливості: сенсу діяльності особистості в соціумі; способів та засобів здійснення екологічної роботи; сенсу якостей особистості спеціаліста та необхідності їх формування.

Основні протиріччя епох, що породили сьгоднішні проблеми, полягають у тому, що людина дедалі більше долає безпосередню залежність від стихії природних сил і водночас зміцнює зв'язки України із природою. У зв'язку з цим все більше коло речовин і енергії втягується в життєдіяльність суспільства. Це проявляється: у прискореному темпі перетворення середовища життя та повільної його природної еволюції; потенційної безмежності духовного прогресу людини на основі соціальних програм: успадкування та порівняльної обмеженості фізичної зміни на базі генетичної програми; свавілля зміни природи при обмеженні біологічних можливостей людини.

Аналіз програм, підручників та навчальних посібників, узагальнення практики викладання спеціальних дисциплін у медичних коледжах свідчать про те, що вони націлені на забезпечення формування у майбутніх фахівців певної суми знань, що наводить на думку про необхідність процесу переведення теоретичних екологічних знань у професійно значущі вміння. Так, ставлення суб'єкта навчання до довкілля часто не збігається ні зі змістом його знань про нього, ні з вже виробленими вміннями навичками. Її стан зазвичай виступає джерелом емоційних реакцій, що відповідно до потреб та мотивів, особливо важливо для розвитку умінь оцінювання. Тут емоції розглядаються як діяльність оцінки інформації, що надходить у мозок, про зовнішній і внутрішній світ, яку відчуття і сприйняття кодують у формі його суб'єктивних образів. У цьому сила емоцій може зруйнувати думку, її вплив прийняття рішень, поведінка людини (Прокопович, 2015).

В акті пізнання об'єктивне значення природного середовища визначається студентом як би з боку та його цінність встановлюється безпосередньою його реакцією, від чого залежить «входження природи» в його життєвий досвід. Емоційне освоєння впливає на виникнення різних кордонів науково-пізнавальної діяльності та ціннісною свідомістю (Максименко та ін., 2015). На думку І. О. Святненко, ціннісна свідомість має широкий спектр форм - від емпіричної оцінки одиничних об'єктів і явищ (оцінка екологічного стану даної водойми), до теоретично узагальнених оціночних суджень про моральні, естетичні та інші норми про те, що має бути і чого має бути. У сфері ціннісної свідомості, ставлення до довкілля вироблено як основи пізнання, а орієнтовано екологічну діяльність

студентів (Святненко, 2016).

Однак не завжди ці види діяльності укладаються у рамки заняття. У такому разі фахівці визнають як найважливішу педагогічну умову екологічної освіти та виховання, поряд з теоретичним навчанням - організацію різноманітних видів діяльності на природі. Серед інших, знаходить застосування самостійна та позааудиторна робота, шляхи педагогічно організованої взаємодії студентів із навколишнім середовищем. Створюються спеціальні умови для виконання завдань (системи завдань) під час комплексних екологічних екскурсій, польової практики, які виступають як міжпредметні форми організації навчально-виховного процесу поглиблення шляхом конкретизації одержаних на заняттях, предметних знань та умінь. Маршрути екскурсій та поїздок вибираються таким чином, щоб у них поєднувалися частинки природи та антропогенний ландшафт для порівняльного вивчення «живої» та перетвореної природи.

Сучасна концепція екологічної культури фахівців виходить з принципі гармонійної оптимізації умов впливу людини на природу. В її основі лежить безпека життєдіяльності, захист від негативних чинників довкілля з метою збереження та зміцнення здоров'я людини. Формування усвідомленого ставлення студентів медичного коледжу до природи та здоров'я, що детермінує здоровий спосіб життя засобами навчання та виховання, передбачає звернення педагогічного процесу до когнітивної сфери його особистості, механізму внутрішнього світу, комплексу мотиваційних структур свідомості та поведінки. Спрямованість навчання та виховання на формування екологічних знань, умінь та навичок забезпечується мотивами ставлення до медичної праці, процесу навчання в коледжі, перспективою професійного зростання студентів, підвищенням їх соціального статусу, самовдосконаленням.

Навчальний процес у медичному коледжі, в процесі екологічного та валеологічного виховання піднімається на новий якісний рівень у отриманні знань, виробленні умінь та навичок, їх закріпленні у свідомості студентів. Тут є єдина методологічна думка, яка базується на заміні інформаційно-репродуктивного навчання активно-творчим, продуктивним. Цілеспрямована підготовка фахівців медичного профілю передбачає і має у своєму розпорядженні засоби комплексного педагогічного впливу на когнітивну і діяльнісну їх сферу свідомості. Отже, зміст еколого-валеологічної освіти має включати природничий, морально-естетичний та практичний аспекти. Навчання в коледжі має формувати не тільки готовність фахівця до власної оптимальної взаємодії з природою та людиною, а й до екологічної, валеологічної освіти місцевого населення в умовах майбутньої роботи та нового місця проживання.

У гуманістичній традиції освіти, що базується на визнанні людини як унікального явища природи, загострюється бачення пріоритету суб'єктності, розвиток якої пов'язується з метою та змістом життя на планеті Земля. Розуміння студентами можливості впливу на життя людини та своє життя, свого права та відповідальності за розкриття своїх здібностей та творчого потенціалу призводить до осмислення значущості співвідношення між внутрішніми якостями особистості та цілеспрямованим впливом на суспільство та державу.

Природничо-науковий аспект змісту підготовки фахівців характеризується вивченням конкретних спеціальних предметів медичного характеру, адекватних отриманій спеціальності. Морально-естетичний її аспект базується на загальнолюдських принципах моральності та моралі, що визначаються традиціями способу життя суспільства та

соціальними умовами існування, в яких формується, розвивається та діє людина. При цьому традиції способу життя народу є наслідком фундаментальних властивостей живого, які проявляються у світогляді людей, у побуті, суспільстві, поведінці та вчинках.

В організації навчального процесу зі засвоєння екологічних знань, умінь і навичок вкрай необхідне використання нових методів навчання, оптимальних засобів виховання, ефективних форм організації засвоєння знань, активізації пізнавальної діяльності, яку ми розуміємо не як збільшення обсягу навчальної інформації, її концентрацію, а як створення дидактичних і психологічних умов осмислення знань, включення студентів до навчального процесу на рівні інтелектуальної, особистісної та соціальної активності. Стає очевидним, що з розуміння особливостей пізнавальної діяльності, її активізації необхідне врахування зовнішніх умов (подразників), типу активності суб'єкта та його зв'язку з зовнішнім світом.

Аналіз передового педагогічного досвіду показує, що найбільш характерним напрямом підвищення ефективності навчання є створення таких психолого-педагогічних умов, у яких студент може зайняти активну особистісну позицію та якнайповнішою мірою розкритися як суб'єкт навчальної діяльності. Система потреб та мотивів студента визначає напрямок, рівень активності залежно від її своєрідності. Мотиви пізнавальної діяльності зумовлюють її сенс, відбивають різноманіття ситуацій, спрямовані на навчальні цілі та їх вирішення.

Отже, пізнавальна мотивація відбиває стійкість особистісної риси студента залежить від заданих умов навчальної діяльності. При цьому, активність є одним із центральних питань її становлення, прояв якої відповідає певним видам діяльності та в процесі навчання розглядається нами на трьох рівнях: репродуктивно-наслідувальна активність - досвід та знання діяльності накопичується через досвід та знання іншого; пошуково-виконавчий рівень активності характеризується більшим ступенем самостійності; стадії закінчення навчання притаманний творчий рівень (вищий), коли саме завдання та шляхи її вирішення обираються самими студентами.

Пізнавальна активність розглядається нами як особистісне утворення, що виражає інтелектуальний відгук на процес пізнання, живу участь у ньому, розумово-емоційну чуйність і мотиваційно-вольові якості особистості. Вона характеризується: спрямованістю навчання; пізнавальним інтересом у навчальній діяльності; емоційним тлом, що супроводжує процес навчання; стійкими мотиваційно-вольовими рисами особистості студента.

Формування та зміцнення пізнавальної активності спирається наряд психолого-педагогічних положень:

- Навчальний процес проводиться в опорі на активну розумову діяльність, умови творчого пошуку, здогадів, роздумів,
- Підвищена ускладненість навчальних завдань сприяє здійсненню процесу навчання на оптимальному рівні розвитку студентів;
- усвідомлене ставлення до професії сприяє необхідності оволодіння все більш складними та досконалими професійними вміннями;
- емоційний тонус пізнавальної діяльності впливає процес пізнання, прагнення заглибитися в пізнавальну діяльність, переживання складних ситуацій і вольових прагнень до подолання;
- певна вибіркова спрямованість спеціальних предметів на професію сприяє навчанню роботи з екологічною інформацією, удосконаленню еколого-професійної

підготовки.

Таким чином, усвідомленість, емоційна привабливість, опредмеченість, соціальна необхідність та особистісна можливість суб'єкта, тісно пов'язані між собою у підготовці фахівців, виступають як основоположні критерії розвитку пізнавальної активності. Втім, освітній процес коледжу спрямований на позитивну зміну ставлення до осмислення ними стану навколишнього природного середовища та свого здоров'я - фізичного, соматичного, психічного; активацію пропаганди дбайливого ставлення до природи та здорового способу життя; усвідомлення важливості здоров'я людини для себе, інших та суспільства загалом.

Список посилань

Прокопович, Т. А. (2015). *Емоційна стабільність як умова прояву соціальної адаптованості художньо обдарованої особистості*. [Doctoral dissertation; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки].

Максименко, С. Д., Зликов, В. Л., & Кузікова, С. Б. (2015). *Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика*. Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Святненко, І. О. (2016). Ціннісна свідомість як реєстр панування і домінування в гендерних культурах: соціосистемологічний аспект. *Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*, 9, 60-67.